

Høgskolen i Telemark

EKSAMEN

6019 Statistikk II

09.12.2011

Tid: *9-13 (4 timer)*

Målform: *Bokmål*

Sidetal: *6 (inkludert denne forsiden)*

Hjelpemiddel: *Alle trykte og skrevne samt kalkulator.*

Merknader:

Vedlegg:

Eksamensresultata blir offentliggjort på Studentweb.

Oppgave 1

Vi skal teste om oppslutningen om to mulige regjeringsalternativer har endret seg siden forrige stortingsvalg i 2009. Ved valget i 2009 fikk de "rød-grønne" (Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet) 47.8 % av stemmene, mens et mulig regjeringsalternativ av Høyre og Fremskrittspartiet fikk 40.1 %. 12.1 % av stemmene gikk til partier som ikke var med i noen av de to regjeringsalternativene.

I en meningsmåling gjengitt i Dagens Næringsliv 18. november 2011 svarte 793 velgere på hvilket parti de ville ha stemt på om det var stortingsvalg i dag. Av disse ville 319 stemt på et av de "rød-grønne" partiene, 375 på Høyre og Fremskrittspartiet, mens 99 velgere ville stemt på partier som ikke er med i de to mulige regjeringsalternativene.

- a) Bruk Karl Pearsons test til å teste om oppslutningen om de to mulige regjeringsalternativene er endret siden forrige stortingsvalg. Angi nullhypotese og alternativ hypotese, gjennomfør testingen og angi konklusjonen når signifikansnivået velges lik 1 %.

Oppgave 2

Vi betrakter måling av radonstråling inne i husene i et boligområde (område I).

Det er foretatt målinger, $X_1, X_2, \dots, X_{14}$ (Becquerel pr m^3), i 14 forskjellige hus. Resultatene er gitt på neste side.

- a) I dette punktet antar vi at $X_1, X_2, \dots, X_{14}$ er uavhenige med en symmetrisk kontinuerlig sannsynlighetstetthet som har median m .

Vi skal teste om m er over tiltaksgrensen på 200 Becquerel pr m^3 . Formuler dette problemet som en hypotesetest. Gjennomfør testingen og angi konklusjonen. Bruk signifikansnivå 5%.

I et annet boligområde (område II) er det målt radonstråling i 10 forskjellige hus. De målte verdiene $Y_1, Y_2, \dots, Y_{10}$ (Becquerel pr m^3) er gitt på neste side.

- b) Vi antar i dette punktet at de til sammen 24 målte radonverdiene i de to boligområdene er uavhengige og *normalfordelte* med forventninger henholdsvis μ_1 (X -ene) og μ_2 (Y -ene) og felles standardavvik σ .

Estimer σ ut fra de 24 radonmålingene i de to boligområdene.

Tyder resultatene på at gjennomsnittlig radonstråling er lavere i område II enn i område I. Formuler dette spørsmålet som en hypotesetest. Gjennomfør testingen og angi konklusjonen på testen når signifikansnivået velges lik 5 %.

Resultater område I

X (Becquerel pr m^3): 230 195 176 172 217 171 258 217 227 244 263 231 192 256

$$\bar{X} = 217.79 \quad \sum (X_i - \bar{X})^2 = 13434.4$$

Resultater område II

Y (Becquerel pr m^3): 197 222 148 250 226 157 161 188 150 179

$$\bar{Y} = 187.80 \quad \sum (Y_i - \bar{Y})^2 = 11339.6$$

- c) Gjør kort rede for valg av modell/analyse som kan brukes på følgende problemstillinger knyttet til måling av radonstråling i bolighus:
- 1) Radonstråling inne i hus i fem boligområder skal sammenlignes. Siktemålet er å finne ut om det er forskjeller mellom områdene når det gjelder radonstråling i husene.

Hvilken test kan en bruke om en antar at målingene er uavhengige og normalfordelte som i b), og hvilken test kan en bruke dersom en antar at målingene er uavhengige, men ikke normalfordelte?
  - 2) Flere metoder er aktuelle for måling av radonstråling i bolighus. I undersøkelsen av de fem boligområdene vil en benytte to forskjellige målemetoder: *kullboks* (metode I) og *sporfilm* (metode II). Siktemålet er nå både å finne ut om det er forskjeller mellom de fem områdene, og om de to forskjellige målemetodene gir forskjellig resultat. Hvilken modell og analyse kan en bruke om en antar at målingene er uavhengige og normalfordelte?

Kan en i dette tilfellet bruke to-utvalgs t-test for å teste om de to målemetodene gir forskjellig resultat? Begrunn svaret.

Oppgave 3

Vi skal studere tidsrekken Y_t ($t = 1, 2, 3, \dots, 60$) der Y_t er produksjonen av elektrisk kraft i Telemark i måned nr t . Måleenheten er GWh (= gigawatt-time), og dataene er hentet fra hjemmesidene til Statistisk sentralbyrå (ssb.no). I denne oppgaven skal vi analysere data fra de 5 siste årene fram til og med juli 2011. Måned nr 1 er august 2006, nr 2 er september 2006 osv., mens måned nr 60 er altså juli 2011.

Dataene er gitt i utskriften fra Minitab til slutt i oppgaven. Studer denne før du svarer på spørsmålene i oppgaven.

Vi skal først bruke en enkel regresjonsmodell (Modell I):

$$Y_t = \beta_0 + \beta_1 t + U$$

- a) Skriv opp den estimerte regresjonsmodellen og forklar kort hva de estimerte parametrene uttrykker.

Gir bruk av denne modellen grunnlag for å påstå at produksjonen av elektrisk kraft i Telemark har økt eller avtatt i denne fem-årsperioden? Formuler dette spørsmålet som en hypotesetest og angi konklusjonen ut fra resultatene i Minitab-utskriften. Bruk signifikansnivå 5 %.

I denne modellen er R^2 (R-Sq i Minitab) 5.9 %. Forklar kort hva dette innebærer.

Produksjonen og forbruket av elektrisk kraft er større om vinteren enn om sommeren. Vi skal bruke en modell som tar hensyn til dette (Modell II):

$$Y_t = \beta_0 + \beta_1 t + \beta_2 Q + U$$

der Q er 1 i vintermånedene november, desember, januar, februar, mars og april og 0 ellers.

- b) Skriv også her opp den estimerte modellen og forklar kort hva de estimerte parametrene uttrykker. Kan en i denne modellen påstå at produksjonen av elektrisk kraft i Telemark har økt eller avtatt i denne fem-årsperioden, og er sesongeffekten signifikant? Formuler selv relevante hypoteser og angi konklusjonene med 5 % signifikansnivå.

Hva er autokorrelasjon? Hvilken størrelse i Minitab-utskriften gir oss informasjon om eventuell autokorrelasjon. Hva kan du si om autokorrelasjonen i modell II?

Bruk modell II til å beregne prediksjoner for produksjonen av elektrisk kraft i Telemark for resten av 2011 (august-desember).

Minitab – Oppgave 3

Row	Måned	Y	t	Q
1	Aug. 2006	782	1	0
2	Sept. 2006	942	2	0
3	Okt. 2006	1051	3	0
4	Nov. 2006	1083	4	1
5	Des. 2006	1131	5	1
6	Jan. 2007	1321	6	1
7	Feb. 2007	1409	7	1
8	Mars 2007	1235	8	1
9	April 2007	1047	9	1
10	Mai 2007	1180	10	0
11	Juni 2007	824	11	0
12	Juli 2007	1089	12	0
13	Aug. 2007	989	13	0
14	Sept. 2007	697	14	0
15	Okt. 2007	867	15	0
16	Nov. 2007	1100	16	1
17	Des. 2007	1283	17	1
18	Jan. 2008	1398	18	1
19	Feb. 2008	1410	19	1

20	Mars 2008	1527	20	1
21	April 2008	1323	21	1
22	Mai 2008	1439	22	0
23	Juni 2008	1195	23	0
24	Juli 2008	949	24	0
25	Aug. 2008	864	25	0
26	Sept. 2008	993	26	0
27	Okt. 2008	1140	27	0
28	Nov. 2008	1355	28	1
29	Des. 2008	1458	29	1
30	Jan. 2009	1353	30	1
31	Feb. 2009	1368	31	1
32	Mars 2009	1428	32	1
33	April 2009	1115	33	1
34	Mai 2009	862	34	0
35	Juni 2009	587	35	0
36	Juli 2009	506	36	0
37	Aug. 2009	601	37	0
38	Sept. 2009	590	38	0
39	Okt. 2009	887	39	0
40	Nov. 2009	1188	40	1
41	Des. 2009	1486	41	1
42	Jan. 2010	1611	42	1
43	Feb. 2010	1418	43	1
44	Mars 2010	1413	44	1
45	April 2010	1033	45	1
46	Mai 2010	829	46	0
47	Juni 2010	412	47	0
48	Juli 2010	400	48	0
49	Aug. 2010	694	49	0
50	Sept. 2010	807	50	0
51	Okt. 2010	991	51	0
52	Nov. 2010	1138	52	1
53	Des. 2010	1309	53	1
54	Jan. 2011	1298	54	1
55	Feb. 2011	1180	55	1
56	Mars 2011	1190	56	1
57	April 2011	717	57	1
58	Mai 2011	542	58	0
59	Juni 2011	391	59	0
60	Juli 2011	914	60	0

Modell I

Regression Analysis: Y versus t

The regression equation is

$$Y = 1189 - 4,38 t$$

Predictor	Coef	SE Coef	T	P
Constant	1189,25	80,43	14,79	0,000
t	-4,380	2,293	-1,91	0,061

S = 307,616   R-Sq = 5,9%   R-Sq(adj) = 4,3%

Modell II

Regression Analysis: Y versus t; Q

The regression equation is

$$Y = 967 - 4,38 t + 444 Q$$

Predictor	Coef	SE Coef	T	P
Constant	967,40	61,50	15,73	0,000
t	-4,380	1,572	-2,79	0,007
Q	443,70	54,45	8,15	0,000

S = 210,902   R-Sq = 56,5%   R-Sq(adj) = 55,0%

Unusual Observations

Obs	t	Y	Fit	SE Fit	Residual	St Resid
22	22,0	1439,0	871,0	40,8	568,0	2,74R
57	57,0	717,0	1161,4	56,7	-444,4	-2,19R

R denotes an observation with a large standardized residual.

Durbin-Watson statistic = 1,33569